

Ασαμπλάζ, παρεμβάσεις στον χώρο

Οι νέες τεχνικές της ζωγραφικής απελευθέρωσαν πολλούς καλλιτέχνες, οι οποίοι άρχισαν να κατασκευάζουν τα έργα τους με διάφορα υλικά και όχι μόνο με την χρήση του χρώματος. Όπως είπε και ο Απολινέρ (Γάλλος ποιητής και θεωρητικός της τέχνης) «μπορεί κάποιος να ζωγραφίζει με ό,τι θέλει: με γραμματόσημα, με κάρτες ή τραπουλόχαρτα, με κουρέλια, με εφημερίδες και ταπετσαρίες...»

Ο Κουρτ Σβίτερς (Γερμανός, 1891-1976) βρήκε υλικό στα συντρίμια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Αντιμετώπισε τα ταπεινά υπολείμματα της ζωής των ανθρώπων με στοργή και σεβασμό. Μέσα από απροσδόκητους συνδυασμούς των υλικών (τενεκέδες, σύρματα, σπασμένα γυαλιά και ξύλα, κουρέλια, τροχοί, εισιτήρια, υλικό από εφημερίδες και περιοδικά) δημιούργησε κολάζ και ασαμπλάζ σπάνιας ευαισθησίας και πρωτοτυπίας προσδίδοντας στα άχρηστα υλικά καλλιτεχνική ταυτότητα (Εικ.6).

Οι Σουρεαλιστές προσπάθησαν να εικονογραφήσουν τα όνειρά τους με ποικίλες τεχνικές (Εικ.7).

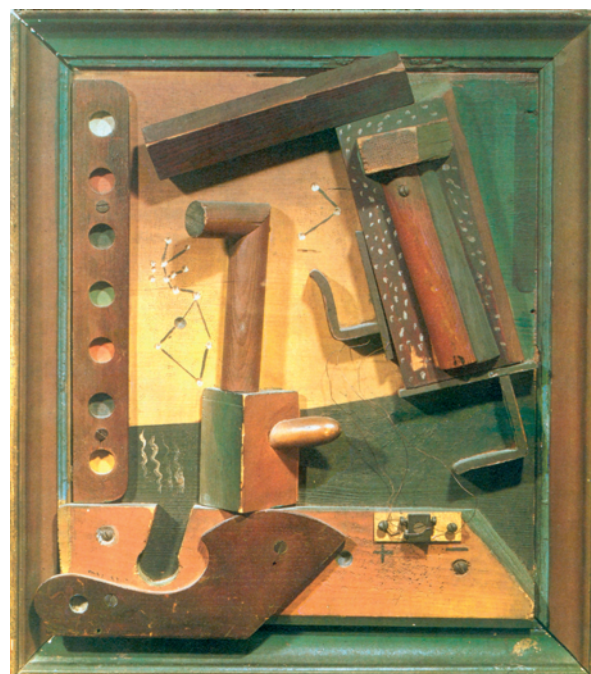
Ο Μαξ Έρνστ (Γερμανός, 1891-1976), πρωταγωνιστής στο κίνημα του Σουρεαλισμού*, συνδύαζε πραγματικά υλικά (κομμάτια ξύλου, ταπετσαρίες τοίχου) με αντικείμενα που ζωγράφιζε και αυτοσχεδιάζοντας δημιουργούσε ευφάνταστες εικόνες (Εικ.8).

6. Σβίτερς, «Κολάζ καθρέπτης», 1920.

7. Πικαμπιά, «Πορτρέτο της μαντάμ Ρόμπι», 1926.

8. Έρνστ, «Ο καρπός μιας μακράς εμπειρίας», 1919.

Ασαμπλάζ, παρεμβάσεις στον χώρο

9. Σεζάρ, «Πρεσαρισμένο αυτοκίνητο», 1960.

Στη δεκαετία του '60 γενική διάθεση των καλλιτεχνών ήταν να επεκταθούν έξω από τον περιορισμένο χώρο του τελάρου. Για τη σύνθεση των έργων τους χρησιμοποιούσαν ως υλικά προσωπικά μικροαντικείμενα και αντικείμενα από το περιβάλλον δημιουργώντας γλυπτικά έργα πιο κοντά στην καθημερινή ζωή και με απήχηση στον κόσμο.

Ο Σεζάρ (Γάλλος, γεν. 1921) μάζευε βίδες, κλειδιά, ελατήρια, αλυσίδες, εξαρτήματα κινητήρων, επειδή όπως έλεγε ο ίδιος «το μάρμαρο ήταν πολύ ακριβό, ενώ τα παλιοσίδερα τα έβρισκες παντού». Τα σφυρηλατούσε και τα συγκολλούσε σαν απλός τεχνίτης (Εικ.9).

Ο Λουκάς Σαμαράς (γεν. 1936) φεύγοντας για την Αμερική σε παιδική ηλικία, πήρε μαζί του μικρά αναμνηστικά αντικείμενα. Αργότερα τα χρησιμοποίησε μαζί με άλλα, τα οργάνωσε κλείνοντάς τα σε κουτιά και τα παρουσίασε θέλοντας να τους προσδώσει εικαστική μορφή (Εικ.10).

Οι μηχανές που δημιουργεί **ο Ζαν Τιγκελί** (Ελβετός, γεν. 1925) είναι συναρμογές μεταλλικών εξαρτημάτων που λειτουργούν χωρίς συγκεκριμένο σκοπό. Αφημένες και αβοήθητες λειτουργούν με τον δικό τους ρυθμό έως ότου σταματήσουν και καταστραφούν (Εικ.11).

10. Σαμαράς, «Άτιτλο», 1966.

11. Τιγκελί, «Baluba αριθμός 3», 1961.

Ασαμπλάζ, παρεμβάσεις στον χώρο

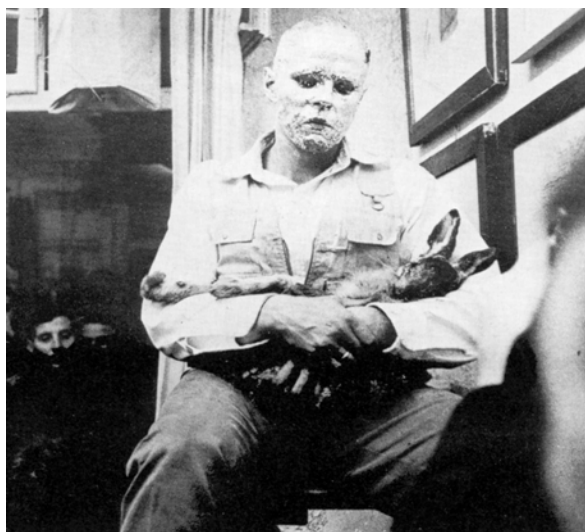
Ο Τόνι Κραγκ (Άγγλος, γεν. 1949) δημιουργεί έργα από πεταμένα αντικείμενα. Τα συναρμολογεί σε ομάδες κατά χρώμα και σχήμα συνθέτοντας «εικόνες της κοινωνίας μας» που θίγουν θέματα όπως το περιβάλλον και η ανακύκλωση (Εικ.12).

Οι καλλιτέχνες του κινήματος **Φλούξους** διερευνούσαν τη σχέση τέχνης και ζωής και κατέληξαν να εκφραστούν με έργα νέας μορφής τις **περφόρμανς**. Σε αυτά αναδεικνύουν την ίδια την καλλιτεχνική διαδικασία που θεωρούν αντίστοιχη με κάθε δημιουργική πράξη της ζωής μας. **Ο Τζόζεφ Μπίσις** (Γερμανός, 1921-86) δήλωνε: «Δεν είμαι καλλιτέχνης αλλά επειδή κάθε άνθρωπος είναι καλλιτέχνης, είμαι και εγώ καλλιτέχνης». Χρησιμοποιώντας υλικά όπως ύφασμα, μαυροπίνακες, λίπος, μέλι, ζώα κ.ά. δημιουργεί «παραστάσεις» με τις οποίες προκαλεί συνειρμικές αντιθέσεις, όπως ζέστη-κρύο, δέκτης-πομπός, γέννηση-θάνατος (Εικ.13).

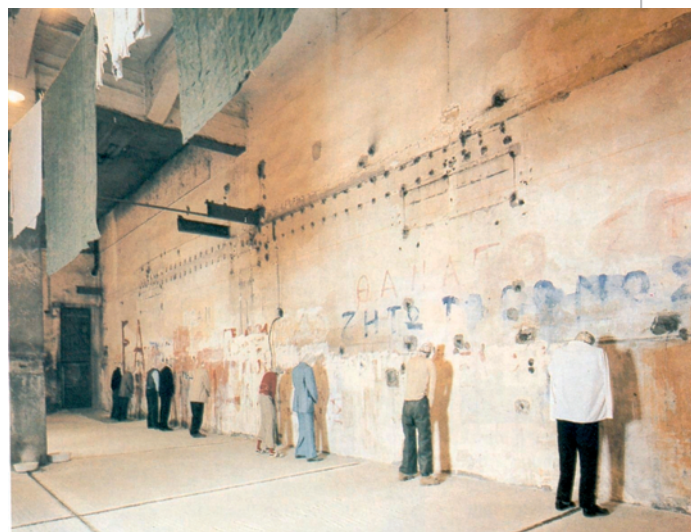
Άλλοι καλλιτέχνες επεμβαίνουν με δημιουργίες τους στον ίδιο τον χώρο, όπως ο **Βλάσης Κανιάρης** (γεν. 1928) που από το 1941 δημιουργεί **περιβάλλοντα*** με θέματα από το κοινωνικό περιβάλλον (Εικ.14).

12. Κραγκ, «Αυτοπροσωπογραφία», 1981.

13. Μπίσις, «Πώς εξηγεί κάποιος τους πίνακες σε ένα νεκρό λαγό», 1965. Στο έργο αυτό εμφανίζεται ο ίδιος ο Μπίσις, με το κεφάλι του αιμιμένο με μέλι και επάνω κολλημένα φύλλα χρυσού, να κρατά ένα νεκρό λαγό, να τον περιφέρει μπροστά από πίνακες και μετά να κάθεται και να του εξηγεί τα έργα. Με αυτή την περφόρμανς, ήθελε να δείξει ότι, η προσπάθεια να εξηγήσεις το έργο σε έναν άνθρωπο είναι το ίδιο ανώφελη και περιττή όσο το να το εξηγείς σε ένα λαγό, αφού «το έργο τέχνης εξηγεί από μόνο του τον εαυτό του».

14. Κανιάρης, «Φόρος τιμής στους τοίχους της Αθήνας», 1980, υφασμάτινες φιγούρες και ζωγραφισμένος τοίχος. Σχολιάζοντας ο ίδιος τα έργα του με αυτό τον τίτλο λέει: «Οι λερωμένοι τοίχοι είναι η ιστορία μας. Όχι μόνον η πολιτική μας ιστορία. Τον τοίχο τον βλέπω και σαν ένα σύμβολο, όπου ακουμπάμε, στηριζόμαστε, εναποθέτουμε τις ελπίδες μας. Είναι μια στερεή επιφάνεια, που κρατάει το οικοδόμημα, την ιστορία μας όλη».

Ασαμπλάζ, παρεμβάσεις στον χώρο

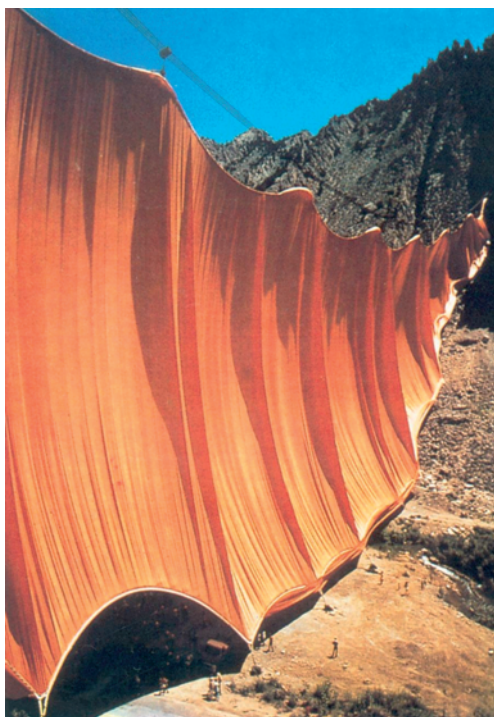
Ο Γιάννης Κουνέλης (γεν. 1936, ζει και εργάζεται στην Ιταλία) εγκατέλειψε τη ζωγραφική του τελάρου και πέρασε στην **Άρτε Πόβερα***. Από τότε δημιουργεί απλές κατασκευές και εγκαταστάσεις στον χώρο, στις οποίες παρουσιάζεται το ενδιαφέρον του για τις σχέσεις των υλικών (π.χ. πανί-μέταλλο) και για το συμβολικό τους περιεχόμενο (π.χ. μαλακό-σκληρό) (Εικ.15).

Οι καλλιτέχνες της **Λαντ Αρτ** επιθυμώντας να μεγαλώσουν την κλίμακα των έργων τους, από τις κατασκευές στον χώρο οδηγήθηκαν κυρίως στην ύπαιθρο επεμβαίνοντας στο ίδιο το τοπίο (Εικ.16, 17).

Τα σκουπίδια έγιναν υλικό και πηγή έμπνευσης για τους καλλιτέχνες, που αποδεσμεύτηκαν από την αναζήτηση για τεχνική τελειότητα και αφοσιώθηκαν στην πνευματική δημιουργία.

15. Κουνέλης, «Παράθυρο», 1985, πέτρες, ξύλα και γυαλί.

17. Σμίθσον, «Ελικοειδής κυματοθραύστης», 1970. Ο τεράστιος αυτός κυματοθραύστης φτιαγμένος μέσα σε λίμνη, από υλικά τις περιοχής (πηλό, αλάτι, βράχια), συμβολίζει σχηματικά το σύμπαν.

16. Κρίστο, «Παραπέτασμα σε κοιλάδα», 1970-72. Ο Κρίστο δημιούργησε μια «γέφυρα» με ένα τεράστιο πορτοκαλί πανί σε μια κοιλάδα του Κολοράντο.

Ασαμπλάζ, παρεμβάσεις στον χώρο

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Να συνθέσετε ένα τοπίο με την τεχνική του παπιέ κολέ.
2. Να συνθέσετε μια νεκρή φύση με την τεχνική του κολάζ.
3. Να δημιουργήσετε ένα πορτρέτο με την τεχνική του ασαμπλάζ.
4. Να βρείτε ένα χάρτινο κουτί από παπούτσια ή μικρά κουτάκια από κοσμήματα και να τοποθετήσετε μέσα σε αυτά προσωπικά σας αντικείμενα. Να ενώσετε όλα τα κουτιά της τάξης το ένα επάνω στο άλλο, φτιάχνοντας έτσι ένα ομαδικό ασαμπλάζ.
5. Με σύρμα, καρφιά, ξυλαράκια και χάντρες να φτιάξετε τη διδιάστατη μορφή ενός ζώου.
6. Να σφυρηλατήσετε μικρά κομμάτια χαλκού ή αλουμινίου δημιουργώντας κοίλες και κυρτές φόρμες και να τα συναρμολογήσετε, ώστε να δημιουργηθεί μια ανθρώπινη φιγούρα. Τέλος αν θέλετε μπορείτε να επέμβετε με χρώμα για να προσθέσετε τα χαρακτηριστικά της.
7. Σκεφτείτε ένα θέμα και προσπαθήστε να το υλοποιήσετε επιλέγοντας τα κατάλληλα υλικά.
8. Να συλλέξετε μικρά αντικείμενα από χαρτόνι, ξύλο, πλαστικό, κεραμικό, σίδηρο και να τα συναρμολογήσετε μέσα σε κούτες. Έπειτα να συνθέσετε όλες τις κούτες μαζί και να τις κρεμάσετε σε έναν τοίχο του σχολείου δημιουργώντας έτσι μια ομαδική κατασκευή.
9. Να βρείτε παλαιά αντικείμενα που είχαν κάποια χρήση και να τα συνδέσετε μεταξύ τους δίνοντάς τους διαφορετική μορφή και νόημα.

ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

1. Σχεδίου και ζωγραφικής: μπλοκ σχεδίου, μολύβι Β, γόμα, ξύστρα, ένα χοντρό χαρτόνι, πλαστικά χρώματα, πινέλα, χρωματιστά χαρτιά, χαρτιά από περιοδικά.
2. Άλλα υλικά: κομμάτια υφάσματος, κλωστές, σχοινιά, κουμπιά, προσωπικά αντικείμενα (αναμνηστικά, συλλογές, μικρά δώρα), ένα κουτάκι από κοσμήματα ή κουτί από παπούτσια, λεπτά χαρτιά συσκευασίας, βαμβάκι, σφουγγάρι, σύρμα, καρφιά, ξυλαράκια, χάντρες, παλαιά και μικρά αντικείμενα (από χαρτόνι, ξύλο, πλαστικό, κεραμικό, σίδηρο), κούτες με διαστάσεις 40x50 cm και βάθος 15 cm περίπου, κόλλα.
3. Εργαλεία: ψαλίδι, τανάλια, σφυρί, πριόνι, κατσαβίδι.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

Άρτε Πόβερα (Φτωχή Τέχνη): Καλλιτεχνικό κίνημα που κυριάρχησε κυρίως στην Ιταλία και του οποίου οι καλλιτέχνες δημιούργησαν έργα από ασήμαντα υλικά (άμμο, ξύλα, πέτρες) και υλικά καθημερινής χρήσης (εφημερίδες, υφάσματα). Εκπρόσωποι: Κουνέλης, Πιστολέτο.

Περιβάλλοντα: Έργα στα οποία χρησιμοποιούνται ποικίλα μέσα (mixed media), διδιάστατα ή τρισδιάστατα που αναπτύσσονται στον χώρο. Μπορεί να παρουσιάζονται προβολές σλάιντ ή ταινιών (στον χώρο, σε τοίχο, στο πάτωμα), ζωγραφική στον χώρο (γκράφιτι επάνω σε τοίχους, κολώνες, πόρτες, δρόμους) ή επεμβάσεις στο περιβάλλον (δεντροφυτεύσεις, οικοδομήσεις, καθαρισμοί φυσικών χώρων).

Σουρεαλισμός: Λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό κίνημα που ξεκίνησε το 1924 από τον Γάλλο ποιητή Αντρέα Μπρετόν. Άλλοι ζωγράφοι χρησιμοποιούσαν παραδοσιακές τεχνικές για να αποδώσουν αινιγματικές εικόνες, που μπορεί να ήταν όνειρα ή απλώς φαντασίες τους (Νταλί, Ντε Κίρικο) και άλλοι επινόησαν καινούριες τεχνικές (Έρνστ, Πικαμπιά). Εκπρόσωποι του Υπερρεαλισμού στην Ελλάδα είναι ο Εμπειρικός (ποίηση) και ο Εγγονόπουλος (ζωγραφική).

“Όσο γνωρίζεις, πιο πολύ και πιο πολύ αγάπας”

Κ.Παλαμάς

3.1. Τέχνη, καλλιτέχνης και έργο

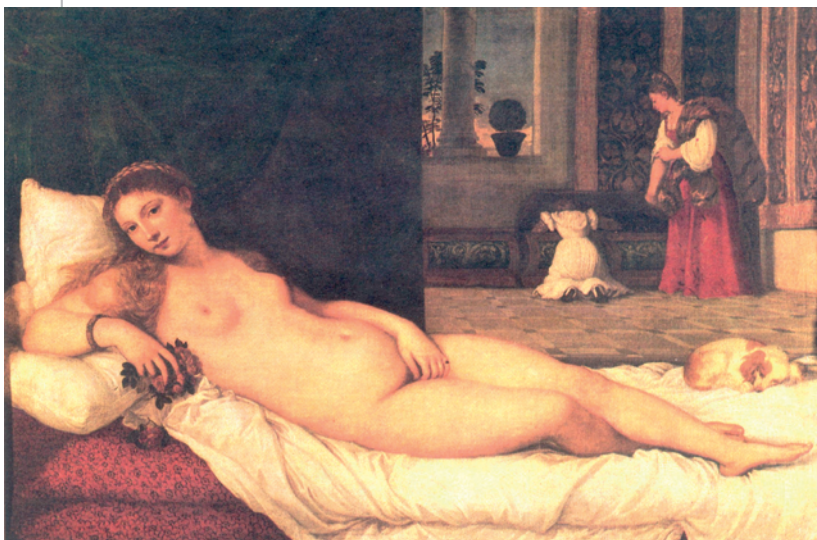
Η τέχνη είναι δημιουργία που προκύπτει από την ανάγκη του ανθρώπου να εκφράσει τις σχέσεις του με τον κόσμο και να απαντήσει στα αιώνια ερωτήματα της ύπαρξης. Ερωτήματα για τη ζωή, τον θάνατο, τον έρωτα, τον Θεό, την ελευθερία, την απόλαυση και τη γαλήνη. Καλλιτέχνης, έργο και κοινωνία είναι οι τρεις δυνάμεις που συμπλέκονται στο φαινόμενο της τέχνης.

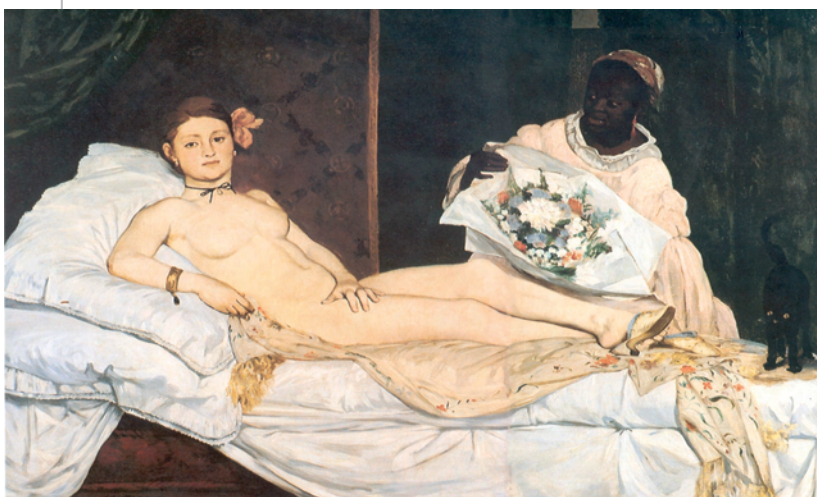
3. Ντίρερ, «Λαγός», 1502.

4. Μάσκα από την Αλάσκα, 19ος αι.»

1. Τιτσιάνο, «Η Αφροδίτη του Ουρμπίνου», 1538.

2. Μανέ, «Ολυμπία», 1863.

Ο καλλιτέχνης με το ταλέντο, την ευαισθησία, τις ιδέες και τις ανησυχίες του, που αποτυπώνει στο έργο του, άλλοτε εκφράζει τις κοινωνικές αντιλήψεις της εποχής και άλλοτε συμβάλει στη μεταβολή ή την ανατροπή τους.

Στο έργο διακρίνουμε τη **μορφή** και το **περιεχόμενο**, δυο ξεχωριστά στοιχεία που όμως συνδέονται στενά μεταξύ τους. Η μορφή του έργου προκύπτει από **το υλικό, την τεχνική και τους αισθητικούς κανόνες**. Με τη μορφή ο καλλιτέχνης εκφράζει τις ιδέες και τις ψυχικές του ανάγκες που αποτελούν το περιεχόμενο του έργου. Το πνεύμα δημιουργεί τη μορφή και την υπερβαίνει επινοώντας νέες, έτσι ώστε «η υψηλή τέχνη να μην είναι απλώς η ηχώ και ο καθρέφτης κάποιας συγκεκριμένης εποχής αλλά να διαθέτει επιπλέον την προφητική δύναμη που φτάνει μακριά στο μέλλον» (Καντίνσκι).

Ομοιότητες και διαφορές των Καλών τεχνών

3.2. Αρχιτεκτονική, γλυπτική, ζωγραφική

α. Τα χαρακτηριστικά και η γλώσσα τους

Κάθε τέχνη διαθέτει τη γλώσσα και τα μέσα που αρμόζουν μόνο σε αυτήν, ξεχωρίζοντας έτσι από τις άλλες.

Η αρχιτεκτονική έχει κεντρικό της αίτημα τον χώρο. Τον χρησιμοποιεί και τον διαμορφώνει συνδυάζοντας καλλιτεχνικά στοιχεία, υλικά και επιστημονική γνώση. Καλύπτει πολλαπλές, λειτουργικές ανάγκες όπως η ασφαλής και εύχρηστη κατοικία, το εργασιακό περιβάλλον, οι εκπαιδευτικοί χώροι, οι χώροι αναψυχής. Μέσα από τις αισθητικές της επιλογές εκφράζει τις πνευματικές και οικονομικές αναζητήσεις κάθε κοινωνίας και εποχής.

Η γλυπτική, στενά προσδεσμένη στο υλικό της, διαμορφώνει όγκους που εκτείνονται στον χώρο.

Η ζωγραφική με κύριο εργαλείο το χρώμα δημιουργεί μορφές σε διδιάστατη επιφάνεια. Με πρώτιστη πηγή την μορφοπλαστική φαντασία άλλοτε προσπαθεί να αναπαραστήσει την πραγματικότητα και άλλοτε να την υπερβεί.

5. Γκάουντι, «Οικία Μιλά», Βαρκελώνη, 1905-07.

8. «Διπλή θεότητα», κυπριακό ειδώλιο, 3000-2300 π.Χ.

6.7. «Ο αρπιστής και ο αυλητής», κυκλαδικά ειδώλια, 2800-2300 π.Χ.

9. Ντε Κίρικο, «Οι ευγενείς και οι επιπλοφύλακες», 1937.